

مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیر خلاق مراکز آموزشی استعداد‌های درخشان بیرجند

پایان نامه کارشناسی ارشد / سیروس سورکی^۱
دانشگاه علامه طباطبائی / دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی
استاد راهنما / دکتر احمد اعتمادی
استاد مشاور / دکتر هادی بهرامی

○ ○ ○

از آنجا که مجله «استعداد‌های درخشان» رها از نتایج بدست آمده ، در تلاش است کلیه پژوهشهایی که در ارتباط با فرزندان ایران اسلامی در حوزه فعالیت‌های «سمپاد» است را ، منتشر نماید لذا نتایج تحقیق حاضر را که با توصیه‌ها و تأکید سرپرست محترم سازمان بر همکاری مراکز بیرجند با پژوهشگر صورت گرفته است . به اطلاع خوانندگان می‌رساند. به منظور اطمینان از نتایج بدست آمده این نتایج باید با جامعه‌های آماری دیگری نیز مورد بررسی و مقایسه قرار گیرد.

هر چند نتایج موافقت‌های به عمل آمده قبلی در پژوهش‌های مرتبط با سمپاد در اکثر مراکز ، به علت کم توجهی مدیرانی که در اغلب موارد خود درخواست‌کننده این پژوهش‌ها بوده‌اند بدست ما نرسیده است با وجود این انتظار داریم از طریق این مراکز ، یک نسخه از پژوهش به عمل آمده در اختیار مجله قرار گیرد تا ضمن انعکاس نتایج به خوانندگان ، در مجموع تصویر جامعی از نتایج پژوهش‌های به عمل آمده در حوزه «تیزهوش» در اختیار پژوهشگران قرار گیرد. با ذکر این نکته در انتها که معادل فارسی عوامل شخصیتی در این گزارش در همه موارد همسان با معادل‌های فارسی انتخاب شده توسط محقق نمی‌باشد.

«سمپاد»

مقدمه

□ این پژوهش در پی شناخت ویژگی‌های شخصیتی «دانش‌آموزان خلاق» و مقایسه آنها با ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان «غیر خلاق» بر اساس «آزمون تصاویر گاکولین» است.

□ جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در مراکز آموزشی «شهید بهشتی» و «فرزانگان» وابسته به سازمان ملی پرورش استعداد‌های درخشان در شهر «بیرجند» در سال تحصیلی ۷۵-۱۳۷۴ شامل ۲۱۰ دانش‌آموز دختر و پسر می‌باشد.

□ به علت محدود بودن اعضای جامعه، مرحله اول تحقیق جهت مشخص کردن گروه‌های «خلاق» و «غیر خلاق» بررسی بر روی کلیه افراد جامعه صورت گرفت، که شامل ۱۰۳ دانش‌آموز دختر و ۱۰۲ دانش‌آموز پسر شاغل به تحصیل در پایه‌های اول و دوم مقطع متوسطه مراکز فوق بودند.

در مرحله بعد پس از مشخص شدن گروه‌های خلاق و غیر خلاق در دو «جنس» پرسشنامه شخصیت بر روی ۵۱ دانش‌آموز خلاق شامل (۲۶ پسر و ۲۵ دختر) و ۵۱ دانش‌آموز غیر خلاق (۲۶ پسر و ۲۵ دختر) اجرا شد.

برای انتخاب آزمودنی‌های خلاق و غیر خلاق، بعد از اجرای «آزمون خلاقیت» و نمره‌گذاری آن، در جدول توزیع فراوانی به تفکیک «جنس» آزمودنی‌هایی که بالای چارک سوم (Q۳) قرار گرفتند بعنوان خلاق و آزمودنی‌هایی که نمره آنها پائین‌تر از چارک اول (Q۱) در توزیع فراوانی نمرات خلاقیت بود، بعنوان غیر خلاق در نظر گرفته شدند.

□ در این تحقیق از «روش» زمینه‌یابی استفاده شده است. از این روش می‌توان برای کشف رابطه بین متغیرهای مختلف استفاده کرد، بعبارت دیگر این روش به منظور کشف داده‌ها یا اطلاعاتی بکار برده می‌شود که از طریق آنها می‌توان روابط بین متغیرها را مورد بحث و بررسی قرارداد. تحقیق زمینه‌یابی برای تعیین روابط علت و معلولی قطعی بکار برده نمی‌شود، بلکه بیشتر به منظور کشف این رابطه و مستندسازی فرضیه‌هایی که بصورت علت و معلولی صورت‌بندی می‌شوند مورد استفاده قرار می‌گیرد. (دلاور، ۱۳۶۸)

□ برای جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق از دو نوع آزمون بهره گرفته شده است.

برای سنجش خلاقیت از «آزمون تکمیل تصاویر گاکولین»^۱ و برای ارزیابی ویژگی‌های شخصیتی آزمودنی‌های گروه خلاق و غیر خلاق از «پرسشنامه شخصیتی شانزده عاملی کتل فرم الف»^۲ استفاده شده است.

آزمون تکمیل تصاویر گاکولین یکی از انواع آزمون‌هایی است که توسط گاکولین تهیه و بکار رفته است، از دیگر آزمون‌هایی که توسط وی تهیه شده است می‌توان آزمون خلاقیت کلامی و آزمون تفسیر تصاویر را نام برد.

در آزمون تکمیل تصاویر گاکولین، آزمودنی باید بر اساس یک تصویر ذهنی یا اندیشه، بدون آنکه افکار خود را به طور منطقی کنترل کند، چیزهایی را خلق کند، در این آزمون از آزمودنی خواسته می‌شود تا هر چه سریعتر به خلق تصاویر ذهنی پردازد و مخصوصاً آنها را هر چه متنوع تر بیان کند و بدین ترتیب ظرفیت ذهن خود را نشان دهد، به همین دلیل در این آزمون از آزمودنی می‌خواهیم که تا بر اساس یک موضوع معین پاسخهای متعددی بدهد. پاسخهای او نه خوب خواهد بود و نه بد. موفقیت در این آزمون، زمانی بهتر خواهد بود که آزمودنی پاسخهای متعددی را کشف کند. (گنجی، ۱۳۷۰).

در این تحقیق آزمون خلاقیت بصورت گروهی برای هر کلاس و در وضعیت امتحان اجرا شد در این بررسی ملاک روایی، مقیاس درجه بندی رفتار خلاق بود که توسط دونفر از معلمان تکمیل شد، همچنین ملاک روایی دیگر آزمون تفکر خلاق تورنس تصویری فرم ب بود که ضریب روایی بدست آمده $r=0/65$ و $t=4/57$ بود که در سطح اطمینان ۰/۵ معنا دار بود.

□ پرسشنامه شانزده عاملی شخصیتی کتل^۳ یکی از معتبرترین آزمونهای ارزیابی و شناخت ویژگیهای مختلف شخصیت می‌باشد. این آزمون در اواسط قرن حاضر و بر اساس پژوهش‌ها و بررسی‌های زیادی که توسط ریموند کتل^۴ با استفاده از روش تحلیل عاملی انجام شده، طراحی و ساخته شده است. یکی از ویژگی‌های این پرسشنامه این است که در مدت زمان کوتاهی اطلاعات کاملی در مورد شانزده ویژگی عمده شخصیت در اختیار محقق می‌گذارد، این پرسشنامه بصورت گروهی و در گروه‌های ده نفره اجرا شد.

□ در این تحقیق از روشهای آمار توصیفی برای بیان در صدها، میانگین‌ها و رسم

نمودارها و از میان روشهای آمار استنباطی از آزمون t (آزمون معنی‌دار بودن تفاوت بین میانگین دو گروه مستقل) برای آزمون فرضیه‌های تحقیق استفاده شده است.

□ شاخص‌های توصیفی مورد استفاده در این پژوهش، شامل تهیه و تنظیم جدول توزیع فراوانی، ترسیم نمودار، محاسبه میانگین و انحراف استاندارد نمرات عوامل شخصیتی در دو گروه مورد مطالعه و شاخص استنباطی مورد استفاده، آزمون مقایسه میانگین‌های دو گروه مستقل «آزمون t استودنت» می‌باشند.

یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل آنها

همانطور که در ستون اول و دوم جدول یک «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیر خلاق» ملاحظه می‌شود، گروه دانش‌آموزان خلاق در عوامل I, A, C, F, H و Q_1 نسبت به دانش‌آموزان غیر خلاق نمرات بالاتری را کسب کرده‌اند، بنابراین می‌توان گفت، دانش‌آموزان «خلاق» گرایش بیشتری بسوی ویژگی‌های «ادواری خوبی»، «پایداری هیجانی»، «برونگردی»، «ادواری خوبی متهورانه»، «حساسیت هیجانی» و «مهار کردن اراده» دارند. همچنین دانش‌آموزان «خلاق» در عوامل N, M, E و Q_1 نسبت به دانش‌آموزان غیر خلاق نمرات پایین‌تری را کسب کرده‌اند، که در نتیجه می‌توان گفت: در کل، دانش‌آموزان «غیرخلاق» گرایش بیشتری به ویژگی‌های «سلطه‌گری»، «کولی‌گری» (تخیلی بودن)، «ظرافت کاری» و «حادثه جویی» دارند.

بیشترین تفاوت مشاهده شده در عوامل شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیر خلاق مربوط به عوامل I و N می‌باشد، که دانش‌آموزان خلاق در ویژگی «حساسیت هیجانی» و دانش‌آموزان غیر خلاق در ویژگی «ظرافت کاری» نمرات بالاتری را بدست آورده‌اند. میانگین بالاتر از متوسط دانش‌آموزان خلاق در معیارهای C و I نشان دهنده گرایش دانش‌آموزان خلاق به ویژگی‌های «پایداری هیجانی» و «حساسیت» می‌باشد.

همانطور که در ستون سوم و چهارم جدول شماره یک ملاحظه می‌شود، گروه دانش‌آموزان «دختر خلاق» در عوامل I, H, F, A و Q_1 نسبت به دانش‌آموزان «دختر غیر خلاق» نمرات بالاتری کسب کرده‌اند، بنابراین می‌توان گفت: دانش‌آموزان دختر خلاق گرایش بیشتری بسوی ویژگی‌های «ادواری خوبی»، «برونگردی»، «ادواری خوبی متهورانه»،

جدول ۱- میانگین نمرات عوامل شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیرخلاق به تفکیک جنس و کل

عوامل	معیار	خلاق	غیرخلاق	دختر خلاق	دختر غیرخلاق	پسر خلاق	پسر غیرخلاق	پسر خلاق	پسر غیرخلاق	دختر خلاق	دختر غیرخلاق	کل	کل دختران
A	ادواری خوبی / گسیخته‌خویی	۴/۵۴	۴/۳۷	۴/۶۴	۴/۳۶	۴/۴۶	۴/۳۸	۴/۴۶	۴/۳۸	۴/۶۴	۴/۳۶	۴/۴۲	۴/۵۰
B	هوش عمومی / نارسایی عقلی	۴/۸۰	۴/۹۰	۵/۰۴	۵/۲۸	۴/۵۷	۴/۵۳	۴/۵۷	۴/۵۳	۴/۰۴	۴/۵۳	۴/۵۵	۵/۱۶
C	پایداری هیجانی / نوزنگری	۶/۲۱	۶	۶/۲۸	۶/۲۰	۵/۸۰	۶/۱۵	۶/۱۵	۵/۸۰	۶/۲۸	۶/۲۰	۵/۹۸	۶/۲۴
E	استیلا / اطاعت و تسلیم	۵/۷۴	۵/۹۶	۵/۲۰	۵/۸۴	۶/۲۶	۶/۰۷	۶/۲۶	۶/۰۷	۵/۲۰	۵/۸۴	۶/۱۷	۵/۵۲
F	برونگردی / نابرونگردی	۵/۴۱	۴/۹۸	۵/۲۰	۴/۶۴	۵/۶۱	۵/۳۰	۵/۶۱	۵/۳۰	۵/۲۰	۴/۶۴	۵/۴۶	۴/۹۲
G	خلق استوار / خلق نارس و وابسته	۵/۵۸	۵/۴۵	۵/۶۰	۵/۴۸	۵/۵۷	۵/۴۲	۵/۵۷	۵/۴۲	۵/۶۰	۵/۴۲	۵/۴۸	۵/۵۴
H	ادواری خوبی متهورانه / گسیخته‌خویی اساسی	۵/۸۲	۵/۶۰	۶/۱۲	۵/۸۸	۵/۵۳	۵/۳۴	۵/۵۳	۵/۳۴	۶/۱۲	۵/۳۴	۵/۸۸	۶
I	حساسیت هیجانی / زمختی و رشد یافتگی	۶/۰۵	۵/۱۷	۶/۳۲	۵/۹۳	۵/۸۰	۴/۴۶	۵/۸۰	۴/۴۶	۶/۳۲	۴/۳۲	۵/۱۳	۶/۱۲
L	گسیخته‌خویی یا ژنویاگونه در دسترس بودن اعتماد آمیز	۵/۳۹	۵/۵۶	۵/۷۲	۵/۷۶	۵/۰۷	۵/۳۸	۵/۰۷	۵/۳۸	۵/۰۷	۵/۷۶	۵/۲۳	۵/۷۴
M	کولی‌گری / رغبت‌های عملی	۴/۳۹	۴/۸۸	۴/۴۴	۴/۸۴	۴/۳۴	۴/۹۲	۴/۳۴	۴/۹۲	۴/۳۴	۴/۹۲	۴/۸۴	۴/۶۴
N	ظرافت‌کاری / سادگی بی‌ظرافت	۵/۰۷	۵/۷۰	۴/۸۰	۵/۳۶	۵/۳۴	۶/۰۳	۵/۳۴	۶/۰۳	۴/۸۰	۵/۳۶	۵/۶۹	۵/۰۸
O	بی‌اعتمادی اضطراب‌آمیز / اعتماد توأم با آرامش	۴/۸۴	۴/۹۸	۴/۸۸	۴/۸۸	۴/۸۰	۵/۰۷	۴/۸۰	۵/۰۷	۴/۸۰	۴/۸۸	۴/۹۴	۴/۸۸
Q1	حادثه‌جویی / محافظه‌کاری	۵/۰۱	۵/۳۷	۵/۳۲	۴/۹۲	۴/۷۳	۵/۸۰	۴/۷۳	۵/۸۰	۴/۷۳	۴/۹۲	۵/۲۶	۵/۰۲
Q2	خودکفایی / ناتوانی در اخذ تصمیم	۵/۱۷	۵/۳۱	۵/۰۸	۵/۸۸	۵/۲۶	۴/۷۶	۵/۲۶	۴/۷۶	۵/۲۶	۴/۷۶	۵/۰۱	۵/۴۸
Q3	مهارت‌زدن اراده / پایداری خلق و خوی	۵/۳۳	۴/۹۴	۴/۹۶	۵/۲۸	۵/۶۹	۴/۶۱	۵/۶۹	۴/۶۱	۵/۶۹	۴/۶۱	۵/۲۸	۵/۱۲
Q4	تنش عصبی	۴/۷۸	۴/۸۸	۴/۹۲	۴/۸۰	۴/۶۵	۴/۹۶	۴/۶۵	۴/۹۶	۴/۶۵	۴/۹۶	۴/۸۰	۴/۸۶

«حساسیت هیجانی» و «حادثه جویی» دارند. همچنین دختران خلاق در عوامل E, M, N, Q2 و Q3 نسبت به دختران غیر خلاق نمرات پائین تری کسب کرده‌اند، که در نتیجه می‌توان گفت: دختران غیر خلاق گرایش بیشتری به ویژگی‌های «سلطه‌گری»، «کولی‌گری»، «تخیلی بودن»، «ظرافت‌کاری»، «خودکفایی» و «مهارت‌زدن اراده» دارند. همچنین براساس همین نتایج گروه «دختران خلاق» در عوامل C, H, I میانگین‌هایی بالاتر از متوسط کسب کرده‌اند، پس می‌توان گفت که آنها بسوی ویژگی‌های «پایداری هیجانی»، «ادواری خوبی متهورانه» و «حساسیت هیجانی» گرایش دارند.

همانطور که در جدول شماره یک بخش «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان پسر خلاق و پسر غیرخلاق» ملاحظه می‌شود، گروه دانش‌آموزان «پسرخلاق» در عوامل E, C, Q₃, I, G, F, Q₂ نسبت به دانش‌آموزان «پسر غیر خلاق» نمرات بالاتری بدست آورده‌اند، بنابراین می‌توان بیان داشت: پسران خلاق گرایش بیشتری بسوی ویژگی‌های «پایداری هیجانی»، «سلطه‌گری»، «برونگردی»، «خلق استوار»، «حساسیت هیجانی»، «خودکفایی» و «مهار کردن اراده» دارند.

همچنین «پسران خلاق» در عوامل O, N, M, L, Q₁ نسبت به «پسران غیر خلاق» نمرات پائین‌تری کسب کرده‌اند، که نشان دهنده گرایش بیشتر پسران غیر خلاق به ویژگی‌های «گسیخته‌خویی پارانو یا گونه»، «تخیلی بودن»، «ظرافت کاری»، «بی‌اعتمادی اضطراب آمیز» و «حادثه جویی» می‌باشد.

همچنین بر اساس «داده‌های جدول» بیشترین تفاوت مشاهده شده در عوامل شخصیتی دانش‌آموزان «پسر خلاق و غیر خلاق» مربوط به عوامل Q₁, N, I, Q₃ می‌باشد که پسران خلاق در ویژگی‌های «حساسیت هیجانی» و «ظرافت کاری» و پسران غیر خلاق در ویژگی‌های «زیرکی» و «مهار کردن اراده» نمرات بالاتری را بدست آورده‌اند.

در جدول شماره یک همینطور «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان پسر و دختر خلاق» ملاحظه می‌شود، گروه دانش‌آموزان «پسر خلاق» در عوامل N, G, F, E, Q₃ نسبت به «دختر خلاق» نمرات بالاتری کسب کرده‌اند، بنابر این می‌توان گفت: «پسران خلاق» گرایش بیشتری به ویژگی‌های «سلطه‌گری»، «برونگردی»، «خلق استوار»، «ظرافت کاری» و «مهار کردن اراده» دارند.

از سوی دیگر کسب نمرات بالاتر توسط «دختران خلاق» نسبت به «پسران خلاق» در عوامل L, I, H, A, X, Q₁ نشان دهنده این است که دختران خلاق گرایش بیشتری به ویژگی‌های «ادواری خوبی»، «ادواری خوبی متهورانه»، «حساسیت هیجانی»، «گسیخته‌خویی پارانو یا گونه» (بدگمانی) و «حادثه جویی» دارند.

همچنین بر همین اساس، گروه «پسران خلاق» در عوامل E و C میانگین‌هایی بالاتر از متوسط کل پسران کسب کرده‌اند که می‌توان گفت آنها بسوی ویژگی‌های «پایداری هیجانی» و «سلطه» گرایش دارند و گروه «دختران خلاق» در عوامل I و C میانگین‌هایی

بالا‌تر از متوسط بدست آورده‌اند که می‌توان گفت: آنها بسوی ویژگی‌های «پایداری هیجانی» گرایش دارند.

همانطور که در «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان پسر و دختر غیر خلاق» جدول یک ملاحظه می‌شود، گروه دانش‌آموزان «پسر غیر خلاق» در عوامل N, F, E و Q_1 نسبت به «دختران غیر خلاق» نمرات بالاتری بدست آورده‌اند، بنابر این می‌توان گفت: پسران غیر خلاق گرایش بیشتری بسوی ویژگی‌های «سلطه»، «برونگردی»، «ظرافت کاری» و «حادثه جویی» دارند.

از سوی دیگر کسب نمرات بالا‌تر توسط «دختران غیر خلاق» نسبت به پسران غیر خلاق در عوامل Q_2, L, I, H, C و Q_3 نشان‌دهنده این است که دختران غیر خلاق گرایش بیشتری بسوی ویژگی‌های «پایداری هیجانی»، «ادواری خوبی متهورانه»، «حساسیت هیجانی»، «گسیخته خوبی پارانویاگونه» (بدگمانی)، «خودکفایی» و «مهارکردن اراده» دارند.

بر همین اساس گروه «پسران غیر خلاق» در عوامل E و N میانگین‌هایی بالا‌تر از متوسط کسب کرده‌اند که می‌توان گفت: آنها بسوی ویژگی‌های «سلطه‌گری» و «ظرافت کاری» گرایش دارند و گروه «دختران غیر خلاق» در عوامل I, H, C و Q_7 میانگین‌های بالا‌تر از متوسط بدست آورده‌اند که می‌توان گفت: آنها بسوی ویژگی‌های «پایداری هیجانی»، «ادواری خوبی متهورانه»، «حساسیت هیجانی» و «خودکفایی» گرایش دارند. همانطور که در میانگین‌های جدول یک «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان پسر و دختر» ملاحظه می‌شود، گروه دانش‌آموزان پسر در عوامل N, F, E, C و Q_1 نسبت به دختران نمرات بالاتری بدست آورید. بنابر این می‌توان گفت: «پسران» گرایش بیشتری بسوی ویژگی‌های «پایداری هیجانی»، «سلطه‌گری»، «برونگردی»، «ظرافت کاری» و «حادثه جویی» دارند. از سوی دیگر کسب نمرات بالا‌تر از سوی «دختران» نسبت به پسران در عوامل L, I, H و Q_7 نشان‌دهنده گرایش بیشتر «دختران» به ویژگی‌های «ادواری خوبی متهورانه»، «حساسیت هیجانی»، «گسیخته خوبی پارانویاگونه» و «خودکفایی» می‌باشد. گروه پسران در عوامل E, C میانگین‌هایی بالا‌تر از متوسط کسب کرده‌اند که می‌توان گفت، آنها بسوی ویژگی‌های «پایداری هیجانی» و «سلطه‌گری» گرایش دارند و گروه دختران در عوامل I, H میانگین‌های بالا‌تر از متوسط کسب کرده‌اند که نشان‌دهنده گرایش بیشتر آنها بسوی ویژگی‌های

«ادواری خوبی متهورانه» و «حساسیت هیجانی» است.

جدول ۲ - میانگین نمرات خلاقیت دختران و پسران

جنسیت	میانگین	انحراف استاندارد	N
پسران	۶۶/۲۹	۲۱/۷۸	۱۰۲
دختران	۵۴/۹۶	۱۸/۴۳	۱۰۳

همانطور که در جدول ۲، «مقایسه میانگین خلاقیت دانش‌آموزان دختر و پسر» ملاحظه می‌شود، گروه دانش‌آموزان پسر، نمرات خلاقیت بیشتری کسب کرده‌اند، که در نتیجه می‌توان گفت: پسران نسبت به دختران در این تحقیق از خلاقیت بیشتری بهره‌مند بوده‌اند.

محاسبه و بررسی تفاوت بین گروهها

در این پژوهش برای محاسبه تفاوت بین گروهها از فرمول محاسبه تفاوت میانگین بین دو گروه مستقل استفاده شده است و به دلیل اینکه در مقایسه بین گروهها N بزرگتر از ۳۰ است بجای جدول توزیع t از جدول توزیع طبیعی Z برای مقایسه‌ها استفاده شده است. در آزمون فرضیه‌های تحقیق بر اساس دو فرض صفر (H₀) (بین ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیر خلاق تفاوت معنی داری وجود ندارد) و فرض خلاف صفر (H_A) (بین ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیر خلاق تفاوت معنی داری وجود دارد) نتایج زیر بدست آمد:

در «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیر خلاق» در عامل I پرسشنامه شانزده عاملی شخصیت، Z بدست آمده (۲/۵۶) از مقایسه میانگین نمرات دانش‌آموزان خلاق و غیر خلاق از Z جدول (۱/۹۶) در سطح اطمینان ۹۵ درصد (P=۰/۹۵) بزرگتر است، بنابر این با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که دانش‌آموزان خلاق «حساسیت هیجانی» بیشتری نسبت به دانش‌آموزان غیر خلاق دارند.

در «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دختران خلاق با دختران غیر خلاق» در هیچیک از عوامل شخصیت، Z بدست آمده بزرگتر از Z جدول (۱/۹۶) نیست، بنابر این فرضیه دوم تحقیق مبنی بر تفاوت بین ویژگی‌های شخصیتی دختران خلاق و غیر خلاق رد می‌شود و بر این اساس می‌توان گفت: بین ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان «دختر خلاق» و «دختر غیرخلاق» تفاوت معنی داری وجود ندارد.

در «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی پسران خلاق و غیر خلاق» I ، $Q1$ و $Q3$ پرسشنامه شانزده عاملی شخصیت، Z بدست آمده از Z جدول بزرگتر است. بنابر این با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت: دانش‌آموزان «پسرخلاق» نسبت به دانش‌آموزان «پسر غیر خلاق» گرایش بیشتری بسوی ویژگی‌های «حساسیت هیجانی»، «حادثه جویی» و «مهار اراده» دارند. همچنین با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان بیان داشت که دانش‌آموزان «پسر خلاق» از «حساسیت هیجانی» بیشتری نسبت به «پسران غیر خلاق» برخوردارند.

بدین ترتیب فرضیه سوم تحقیق مبنی بر «تفاوت بین ویژگی‌های شخصیتی پسران خلاق و پسران غیر خلاق» تأیید می‌گردد.

در «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان پسرخلاق با دختر خلاق» در عامل E پرسشنامه شانزده عاملی شخصیت، Z بدست آمده (۱/۹۶) برابر با Z جدول (۱/۹۶) است، بنابر این با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت: دانش‌آموزان پسر خلاق دارای ویژگی «سلطه‌گری» بیشتری نسبت به دختران خلاق هستند.

در «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان پسر و دختر غیر خلاق» بوده‌است، در عامل I و $Q2$ پرسشنامه شانزده عاملی شخصیت، Z بدست آمده از Z جدول بزرگتر بوده است، بنابر این با توجه به میانگین‌های بدست آمده در دو گروه مورد نظر با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت دختران «غیر خلاق» از «حساسیت هیجانی» بیشتری نسبت به پسران غیر خلاق برخوردارند و با اطمینان ۹۵ درصد دختران غیر خلاق نسبت به پسران غیر خلاق از «خودکفایی» بیشتری برخوردارند.

در «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دختران و پسران» در عامل I پرسشنامه شانزده عاملی شخصیت، Z بدست آمده (۲/۸۹) از Z جدول (۱/۹۶) بزرگتر بوده است، بنابر این با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت: دختران نسبت به پسران از «حساسیت هیجانی» بیشتری

برخوردارند.

جدول ۳ - مقایسه خلاقیت در دختران و پسران

جنسیت	N	M	S	t	P
پسران	۱۰۲	۶۶/۲۹	۲۱/۷۸	۴/۰۲	۰/۹۹
دختران	۱۰۳	۵۴/۹۶	۱۸/۴۳		
جمع	۲۰۵				

همانطور که در جدول ۳ - «مقایسه خلاقیت در دختران و پسران» ملاحظه می‌شود، Z بدست آمده (۴/۰۲) حاصل از مقایسه میانگین خلاقیت دختران و پسران از Z جدول (۱/۹۶) در سطح اطمینان ۹۹ درصد بزرگتر است، بنابر این با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان بیان داشت: پسران نسبت به دختران از «خلاقیت» بیشتری برخوردارند.

خلاصه و نتیجه‌گیری

گرچه نتایج بدست آمده از تحقیقات انجام شده در سایر کشورها حاکی از وجود تفاوت‌های زیاد در ویژگی‌های شخصیتی افراد «خلاق» و «غیرخلاق» دارد. اما نتایج حاضر نشان دهنده این است که بجز در عوامل I «حساسیت هیجانی» در برابر «زمختی و رشد یافتگی»، Q1 «حادثه جویی» در مقابل «محافظه کاری» Q3 «مهار کردن اراده» در برابر «پایداری خلق و خوی»، که تفاوت‌های معنی داری بین گروه‌های خلاق و غیرخلاق بدست آمد، در سایر عوامل شخصیتی پرسشنامه شانزده عاملی شخصیت کتل (16PF) تفاوت معنی داری بین ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیرخلاق مشاهده نشده است. نتیجه بدست آمده از این تحقیق می‌تواند نشان دهنده این امر باشد که عوامل متعدد دیگری غیر از «خلاق بودن» موجب بروز ویژگی‌های خاص شخصیت در افراد می‌شود، احتمال دیگر اینکه ویژگی‌های خاص شخصیتی مرتبط با «خلاقیت» ممکن است در این سن هنوز جزء ساختار شخصیتی افراد مورد تحقیق، نشده باشد. از سوی دیگر

پژوهش‌های گسترده و جامعی در مورد پرسشنامه شانزده عاملی کتل در ایران انجام نشده است و تحقیقات محدود انجام شده هم بیشتر در تهران بوده است که در نتیجه شاید نتوان نتایج تست شانزده عاملی کتل در مورد ویژگی‌های شخصیتی افراد را به سایر مناطق از جمله جامعه مورد نظر در این تحقیق تعمیم داد.

○ ○ ○

یادداشت‌ها:

۱- سورکی، سیروس: بررسی و مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان خلاق و غیرخلاق مراکز آموزشی استعداد‌های درخشان بیرجند به تفکیک جنسیت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران ۱۳۷۵.

2- Gauquelin

3- Sixteen Personality Factors Questionnaire (16 PF- Form A)

4- Cattell, R. B.

○ ○ ○